

KRITIKA

Urban Vovk *Umrljivost skozi dotik*

Maja Vidmar: OB VZNOŽJU

Spremno besedo napisal Dane Zajc

Nova revija, Ljubljana 1998 (Zbirka Samorog)

Kar desetletje po drugi in do lanskega leta tudi zadnji samostojni pesniški zbirki Maje Vidmar *Način vezave* (1988), ki so ji sicer kmalu sledili tudi precej nenavadni knjižni izbor *Ihta smeri* (1989 – nenavaden le zato, ker je šlo za povzetek pesničinih prvih dveh zbirk, ki sta, tega ne gre prezreti, izšli v veličastnih in, vsaj z gledišča trenutnih slovenskih založniških in knjigotržnih ambicij glede izvirne domače leposlovne produkcije, že skoraj neverjetnih tisoč petsto primerkih) in le redke kasnejše revialne objave, je izid nove knjige te avtorice z naslovom *Ob vznožju* vsekakor izbrana priložnost za nekatere prednostne vsebinske premisleke, ki se mi porajajo tako ob pesmih iz te knjige kot ob priložnostnem (vnovičnem) branju poezije, ki jo je pesnica ustvarjala v osemdesetih letih, kolikor ne gre pri restavriranju (zgodnjih) pesniških pokrajin in morebitnem podoživljanju bralnega razpoloženja, ki ga je pogled na te pokrajine preveval vselej za nekaj nesamodejnega in tudi sugestibilnega. Pa vendar.

Če se najprej navežem na že večkrat tematizirano, še večkrat (ne)premišljeno zavrnjeno ali izvzeto ter še največkrat zgolj samo-umevno in mimobežno navrženo razumevanje razmerja med *žensko* in *moško* pisavo, ali konkretnije, poezijo, med *žensko in moško deželo* (kot to razmerje imenuje Dane Zajc in v zanj značilnem odrezavem stilu učinkovito opisuje v svoji spremni besedi k zbirki

Ob vznožju: »Razumeli smo samo tisti del ženske, ki nam je podoben. Redkokdaj pa tisto, kar je čisto žensko.«), naj se glede tega poigram s predrefleksivno zadrego, v kateri se najdem, ko se skušam predramiti iz intuitivnega dremeža in se, še vedno znotraj tega razlikovanja, oprijeti česa vsaj približno vzdržljivega. Razlog za zadrego seveda tiči v tem, da se mi zdi, da vem, kaj naj bi *ženska* poezija bila oziroma je, dokler o tej temi dosledneje ne razmišljam, in da mi intuitivna nazornost njene specifikke (v odnosu do *moške*) uide izpred oči, takoj ko jo skušam pojmovno nedvoumno opredeliti in reflektirati. Zadnje se mi zdi vredno pripominjati zaradi tega, ker me pesništvo Maje Vidmar postavlja prav pred to zadrego (ki je slej ko prej seveda zadrega pred samim sabo in pred naravo svoje lastne percepcije) in me po drugi strani izziva s svojo neposrednostjo, s tistim delom *ženskosti*, ki mi (kot moškemu) ni *podoben* in ki zame o(b)staja bolj ali manj nedostopen.

Ob vznožju (naslov zbirke je »izvzet iz celote« ene najizjemnejših pesmi te zbirke – *Božji nagon*, v kateri govori: »Lepo je ob vznožju, / ko se bogovi / sklanjajo.« In končuje: »Nedoumljivi božji / gon jih sili / dol. Ob vznožju / nas ne bodo zapustili.«) pomeni osebnoizpovedno znatno *razširitev* glede na prejšnji zbirki, podobno, kot to velja tudi za omenjeno delo *Način vezave* v primerjavi s pesničnim prvencem *Razdalje telesa* (1984), le da se mi tematska razširitev v razmerju med tema dvema ne zdi preveč prepričljiva in še manj dopadljiva, ugotavljam pa nasprotno, ko gre za prvo, na tem mestu vsekakor pomembnejše razmerje. Za prvi zbirki je najznačilnejša in tudi najbolj oprijemljiva ujetost v »golo gnečo«, ki zaradi tesne telesne združitve in (po)*vezave* sicer večinoma uspeva v stiliziranem približevanju bližine ter metaforičnem posredovanju neposrednosti zunanjih zaznav, bolečina nezmožnosti popolne združitve v enost in senzibiliteta vdanosti v smrt, minljivost, neujemljivost smisla zunaj fizične oprijemljivosti (da niti ne omenjam temu bolečemu spoznanju ustrezajoče poetske refleksije) pa so gotovo šibkeje izraženi izpovedni momenti njenega tedanjega pesništva. V primerjavi z njim *Ob vznožju* na tej ravni brez dvoma

pomeni precejšen presežek tako glede na *Razdalje telesa* kot na *Način vezave*, saj prinaša več pesmi, ki izhodiščno dvojnost razcefranih rjuh na eni in ekstatičnega neba na drugi strani tematsko presegajo, nadomeščajo ali tudi dekonstruirajo.

Najizrazitejše pesmi nove zbirke so iz osrednjih treh ciklov (tudi doslednejša notranja formalna ureditev te zbirke je glede na prejšnji novost) – *Leda*, *Izročilo* in *Konec neba*. O pesničinem iskanju *božjega* prek erotičnega razmerja pričajo že naslovi posameznih pesmi: *Bogu*, *Bog*, *Božji nagon*, *Bogovi* – (*Leda*), *Mladi bog*, *Votli bog* – (*Izročilo*, cikel, ki ga pesnica *izroča* svojemu otroku. V pesmi *Dar* pravi: »Da bi letel, pravi, / samo z rokami ali / kar tako kot ponoči. / Kdaj bo letel, prosi, / ker ve, zdaj še ve, / da je preprosto.) Še večji odklik od radikalno erotičnih prvin k univerzalnejšemu izpovednemu jeziku in čustvenim pretresom, k močnejši refleksiji o smrti, pomenijo pesmi iz cikla *Konec neba* (*Čas*, *Zaslon polne lune*, *Vrnitev*), za katere se zdi, da je duhu večinoma le uspelo osvoboditi se polaščajočega telesa in radikalneje ozavestiti resničnost, ki usodno razdira in obenem presega tanatično-erotični spleet, *umrljivost skozi dotik* in smrt, ki jo približujejo moške roke.

Če se spet vrnem k zgornjemu razmisleku na Zajčevu temo in z njim tudi sklenem te vrstice – o občutenju, ki je čisto žensko, ki ni »nam« podoben del ženske, o *ženski deželi*, kjer prebiva *ženski dub*: Lirizem, kakršen je artikuliran v tretji pesniški zbirki Maje Vidmar *Ob vznožju*, »nam« ravno takrat, kadar govori v čisto ženskem duhu, še omogoča neposredno doživetje metaforike, ki ji ni mogoče določiti meja in izvora ravno zato, ker ne uporablja vselej »nam« povsem enakega jezika.